HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אחר לית ליה אימתא דרביה האי אית ליה אימתא דרביה רב זביד משמיה דרבא מתני לה אהא (א) 1ומצא פרט לממציא את עצמו מכאן א"ר אליעזר בן יעקב [א]מי שיצתה אבן מתחת ידו והוציא הלה את ראשו וקיבלה פטור א"ר יוסי בר חנינא פטור מגלות וחייב בארבעה דברים מאן דמתני לה אהא כ"ש אקמייתא ומאן דמתני לה אקמייתא אבל אהא [ב]פטור לגמרי: ת"ר [ג]פועלים שבאו לתבוע שכרן מבעל הבית ונגחן שורו של בעל הבית ונשכן כלבו של בעה"ב ומת פטור (א) אחרים אומרים רשאין פועלין לתבוע שכרן מבעל הבית ה"ד אי דשכיח במתא מ"ט דאחרים אי דשכיח בבית מ"ט דת"ק לא צריכא בגברא דשכיח ולא שכיח וקרי אבבא ואמר להו אין מר סבר אין עול תא משמע ומ"ס אין [ד]קום אדוכתך משמע תניא כמ"ד אין קום אדוכתך משמע דתניא פועל שנכנס לתבוע שכרו מבעה"ב ונגחו שורו של בעה"ב או נשכו כלבו פטור אע"פ שנכנס ברשות אמאי פטור אלא לאו דקרי אבבא ואמר ליה אין וש"מ אין קום אדוכתך משמע:

מתני' [ה]שני שוורין תמין שחבלו זה את זה משלמין במותר חצי נזק [ו]שניהן מועדין משלמין במותר נזק שלם [ז]אחד תם ואחד מועד מועד בתם משלם במותר נ"ש תם במועד משלם במותר חצי נזק [ח]וכן שני אנשים שחבלו זה בזה משלמין במותר נזק שלם [ט]אדם במועד ומועד באדם משלם במותר נזק שלם אדם בתם ותם באדם [י]אדם בתם משלם במותר נזק שלם [כ]תם באדם משלם במותר חצי נזק [ל]ר' עקיבא אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם:

גמ' ת"ר 2כמשפט הזה יעשה לו כמשפט שור בשור כך משפט שור באדם מה שור בשור תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם אף שור באדם תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם ר' עקיבא אומר כמשפט הזה כתחתון ולא כעליון יכול משלם מן העלייה ת"ל יעשה לו מגופו משלם ואינו משלם מן העלייה ורבנן זה למה לי [ל]לפוטרו מארבעה דברים ורבי עקיבא לפוטרו מארבעה דברים מנא ליה נפקא ליה 3מאיש כי יתן מום בעמיתו [ג]איש בעמיתו ולא שור בעמיתו ורבנן אי מהיא הוה אמינא צער לחודיה אבל ריפוי ושבת אימא ליתן ליה קמ"ל:

מתני' שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את השור:

גמ' מתניתין מני רבי עקיבא היא דתניא יושם השור בב"ד דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר הוחלט השור במאי קמיפלגי ר' ישמעאל סבר [ד]בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק ליה ור' עקיבא סבר [מ]שותפי נינהו וקמיפלגי בהאי קרא 4ומכרו את השור החי וחצו את כספו ר' ישמעאל סבר לבי דינא קמזהר רחמנא ור"ע סבר לניזק ומזיק מזהר להו רחמנא מאי בינייהו הקדישו ניזק איכא בינייהו בעא מיניה רבא מר"נ מכרו מזיק לר' ישמעאל מהו כיון דא"ר ישמעאל בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק ליה מכור או דלמא כיון

אחר לית ליה אימתא. דנפח עליה והוה ליה לאסוקי אדעתיה שמא לא יצא: **וחייב בד' דברים.** דהוה ליה פושע שזרק למקום שבני אדם מצויים: **מאן דמתני אהא.** חייב בארבעה דברים: **כל שכן אקמייתא.** הנכנס לחנותו של נגר דכיון דחזייה דעייל איבעי ליה לעיוני: **בבית.** בביתו ולא בשוק: **מתני' במותר.** שמין מה הזיקו של זה יותר על נזקיו של זה ובאותו מותר משלם מי שהזיק יותר את החצי: **מועד בתם משלם במותר.** כלומר אם הוא הזיק את התם יותר משהזיקו תם: **גמ' כמשפט הזה יעשה לו.** רבנן לא דייקי הזה דמייתי ליה לדרשה כדלקמן: **כך משפט שור באדם.** דהאי קרא בשור באדם כתיב או בן יגח וגו': **כתחתון ולא כעליון.** משפט התחתון משתעי במועד וקרא קמא בתם. רבי עקיבא הזה דייק כלומר דינא דסליק האי קרא מיניה: **יכול.** תם שחבל באדם יהא כמועד לכל דבריו אפי' לשלם מן העלייה: **מגופו משלם.** ואם אינו שוה כנגד כל החבלה יפסיד ניזק ואינו נוטל אלא השור: **לפוטרו מארבעה דברים.** דהכי משמע משפט זה יש לו לשלם נזק שלם(ה) ולא משפט אדם החובל בחבירו: **הני מילי לצער לחודיה.** משום דלא חסר ביה ממונא: **אבל רפוי ושבת.** דחסר ביה ממונא אימא כי נזק נינהו ומיחייב: **קמ"ל.** יתורא: **מתני' נוטל את השור.** דהיינו חצי נזק: **גמ' יושם שור.** המזיק בב"ד ויתן לו מזיק מעות דמי השור שהוא חצי נזקו. ובשוה מנה שנגח לשוה מאתים ואין הנבילה שוה כלום קמיירי: **הוחלט השור.** השור עצמו יקח. ולקמן מפרש מאי בינייהו: **שותפין נינהו.** בההוא שור דמשתעי ביה קרא שוינהו רחמנא שותפין וקרא משתעי בשוה מאתים שנגח לשוה מאתים כדתנן במתניתין [לד.] וזהו שור האמור בתורה הלכך הכא דמזיק אינו שוה אלא מנה נוטל את השור: **הקדישו ניזק איכא בינייהו.** לרבי ישמעאל לא קדיש ליה לרבי עקיבא קדיש: כיון

והוציא הלה את ראשו. לא דמיא להיה תחתיו כרים וכסתות דשאני כילד הרגל (לעיל כו:) דאין לו לחשוב שיסלקו הכרים וישברו הכלים: **אי דשכיח בשוקא מאי טעמא דאחרים.** פירוש ימתינו עד שימצאוהו בשוק חוץ לבית ואית ספרים דגרסי אי דשכיח במתא דכיון שאין רגיל לצאת חוץ מעירו הרבה פעמים ימצאוהו חוץ לביתו אבל לא שכיח במתא כעין רוכל המחזר בעיירות יש להם רשות ליכנס שלא ילך לו: **בגברא** דשכיח ולא שכיח. אי שכיח פשיטא ליה דקום אדוכתך משמע ואי לא שכיח א"כ ודאי עול תא משמע: **תניא** כמ"ד קום אדוכתך משמע. וע"כ בשכיח ולא שכיח דאי בשכיח זה לא היה קורא נכנס ברשות דפשיטא דקום אדוכתך משמע: **שני** שוורים תמים שחבלו זה בזה כו'. תימה דכולה מתניתין שאין צריכה היא וי"ל דלרבי עקיבא אצטריך שלא תאמר כיון דאית ליה יוחלט השור לניזק אם כן שורו של זה קנוי לזה (ו) ואם הקדישו קדוש קמ"ל דלא אמרינן הכי ואפילו לרבי ישמעאל נמי נ"מ אם נאבד האחד שלא יאמרו הבעלים אגבה כל חצי נזקי משלך ואתה תפסיד נזקך שנאבד שורי שמשתלם מגופו: **ורבנן** הזה למה לי לפוטרו כו'. וא"ת לרבנן כמשפט למה לי דבלא כמשפט ידעינן דתם באדם משלם ח"נ דמהיכא תיתי לשלם נ"ש וי"ל דכיון דהזה אצטריך למכתב לפוטרו מארבע' דברים אי לאו כמשפט שור בשור לא הוה דרשינן הזה לפוטרו מארבעה דברים אלא הוה דרשינן הזה כרבי עקיבא הזה כתחתון ולא כעליון דהכי מסתברא טפי: **לפוטרו** מארבעה דברים. תימה מכמשפט שור בשור כך משפט שור באדם שמעינן ליה וי"ל דזה אין ללמוד משום דגבי שור לא שייכי ארבעה דברים דצער ובושת ליכא ורפוי ° ושבת הוי בכלל נזק דכששמוהו כמה היה שוה מתחילה וכמה הוא שוה עכשיו שאם ירצה בעליו לא ירפאהו אלא ימכרהו מיד ויקנה אחר נמצא כשמשלם לו יכול לקנות שור בשלו אבל אדם על כרחך צריך לרפאות עצמו ושבת נמי איכא: **הוה** אמינא צער לחודיה. יש ספרים דגרסי לצער (ז) ובושת אבל רפוי ושבת לא וא"ת מהיכא תיתי דליתב ליה אי ° מק"ו דאדם שאין משלם כופר מה לאדם שמשלם צער וי"ל דלא שייך ביה פירכא דמאי דכתיב באדם שמשלם רפוי ושבת אין אלא גלוי מילתא בעלמא שכל זה חשיב נזק ונזק מצינו בהדיא בקרא שהשור משלם: **הקדישו** ניזק איכא בינייהו. ה"מ למימר דלמר יכול לסלקו ולמר אין יכול לסלקו וכן מכרו מזיק דלרבי ישמעאל מכור לרדיא כדאמרינן בשמעתא [א] ולרבי עקיבא אין מכור וכן שיבא מזיק או כיחש מזיק כדאמרינן לקמן ומילי טובא דדריש בשור שנגח ארבעה וחמשה (דף לו:) נמי איכא בינייהו אלא חד מינייהו נקט (ח): **איכא** בינייהו. דלרבי ישמעאל אין קדוש ואם תאמר ואמאי אין קדוש למאן דאמר בפרק כל שעה (פסחים דף ל:) למפרע הוא גובה וי"ל דלמאן דאמר למפרע הוא גובה היינו היכא דגבאו לבסוף אבל הכא אם נתרצה ניזק לבסוף לקבל המעות ולא גבאו לרבי ישמעאל אין קדוש ומכל מקום לרבי עקיבא קדוש דשותפין נינהו

מסורת הש"ס

א) מכות ח., ב) לעיל ה. [לקמן מג: ערכין יד:], ג) [לעיל כו.], ד) [לקמן לד. לו.], ה) [רש"ל מח"ז], ו) לשון תוספות שנץ ואם הקדיש כל אחד שורו של חבירו כנגד כל חצי נזקו קדוש קמ"ל דלא אמרינן הכי אלא כנגד חצי המותר מהרש"ל, ז) [ע' תוס' לקמן מב. ד"ה גבין], ח) [וכ"כ תוס' ב"ב ה: ד"ה ואפי'],

תורה אור השלם

1. וַאֲשֶׁר יָבֹא אֶת רֵעֵהוּ בַיַּעַר לַחְטֹב עֵצִים וְנִדְּחָה יָדוֹ בַגַּרְזֶן לִכְרֹת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבַּרְזֶל מִן הָעֵץ וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ וָמֵת הוּא יָנוּס אֶל אַחַת הֶעָרִים הָאֵלֶּה וָחָי: דברים יט ה
2. אוֹ בֵן יִגָּח אוֹ בַת יִגָּח כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יֵעָשֶׂה לּוֹ: שמות כא לא
3. וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ: ויקרא כד יט
4. וְכִי יִגֹּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן: שמות כא לה

הגהות הב"ח

(א) גמ' כלבו של בעל הבית ומת פטור. נ"ב היינו מכופר אבל מ"מ השור הוא בסקילה כדלעיל דף כג ע"ב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לפוטרו וכו' ושבת הוי בכלל נזק. עי' גיטין דף מב ע"ב תוס' ד"ה ושור: ד"ה הוה אמינא וכו' מק"ו דאדם שאין משלם כופר. כדלעיל דף כו ע"א:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה הקדישו כו' ולר"ע אין מכור. נ"ב ולמנ"ס כתב דגם לר"ע מכור (ועי' בהגר"א ריש סימן תז):

רבינו חננאל

רב זביד מתני אהא ומצא פרט לממציא עצמו מכאן אמר ר' אלעז' בן יעקב משיצתה אבן מידו הוציא הלה את ראשו וקיבלה, פטור מגלות וחייב בד' דברין. מאן דמתני אהא חייב בד' דברים, כל שכן אקמייתא דודאי חייב. ומאן דמתני לה אקמייתא, אבל אהא פטור לגמרי מד' דברין וחייב, וכדרבא דאמ' בסוף פ' כיצד היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה, לעניין נזיקין חייב, לעניין ד' דברין פטור. ואפי' אנוס חייב בנזק הכין דאמור רבנן בהדיא פצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון. ת"ר **פועלין שנכנסו לתבוע שכרן מבעל הבית כו'.** סוגייא דשמעתא, פועל שבא לתבוע שכרו מבעל הבית ונכנס בלא רשותו שלבעל הבית והוזק מבהמתו שלבעל הבית, ואפי' אם מת, פטור בעל הבית, וכל שכן זולתי פועל. ואם אמ' לו בעל הבית הכנס ונכנס והוזק, בעל הבית חייב. ואם הוא בעל הבית שהוא פעמ' מצוי בשוק, פעמ' אינו מצוי בשוק, ובא ועמד בשער וקראו לבעל הבית והשיבו ואמ' לו אין ונכנס והוזק, פטור בעל הבית שלא היה לו להיכנס, דאין לאו משמע עול אלא קום אדוכתיך משמע. ותניא הכי סתמא דתניא, פועל שנכנס לתבוע שכרו מבעל הבית ונגחו שורו שלבעל הבית או נשכו כלבו שלבעל הבית ומת פטור אע"פ שנכנס ברשות. ברשו' אמאי פטור, אלא לאו כגון דקרא אבבא ואמ' ליה אין, ועל והוזק, פטור. ש"מ אין קום אדוכתיך משמע, ש"מ. **ב' שוורים תמים שחבלו זה בזה משלמין במותר חצי נזק כו'.** אדם בתם ותם באדם, אדם בתם משלם במותר נזק שלם. ותם באדם משלם במותר חצי נזק. ר' עקיבה אומ' אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם. **ת"ר או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו, כמשפט שור בשור כן משפט אדם באדם כו'.** פרשה זו תחילתה וכי יגח שור את איש מפרש בתם, ואם שור נגח הוא מתמול מפרש במועד. בתם הוא אומ' ובעל השור נקי, ובמועד כת' וגם בעליו יומת, אם כופר יושת עליו. הנה במיתה פירש דין התם ודין המועד, לנזקין לא פירש. כשחזר וכתב או בן יגח או בת יגח, למאי אתא, לדברי הכל לנזיקין הוא דאתא. ת"ק סבר כמשפט הזה יעשה לו, כמשפט נזקי שור בשור, תם חצי נזק מועד נזק שלם. אף שור שהזיק אדם, תם חצי נזק

עין משפט נר מצוה

סז א מיי' פ"ו מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה ט סמג עשין פה:

סח ב מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הל' יט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף ל:

סט ג ד מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הל' יא וע"ש במ"מ סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף י בהגה"ה:

ע ה מיי' פ"ט שם הל' יד סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תב:

עא ו ז מיי' שם טוש"ע שם:

עב ח (מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק) סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכא סעיף יג:

עג ט מיי' פ"ו מהלכות נזקי ממון הלכה ג סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תו סעיף א:

עד י מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הלכה א סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שעח סעיף א:

עה כ ל מיי' פ"ו מהל' נזקי ממון הלכה ג סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תו סעיף א:

עו מ מיי' פ"ט שם הל' יב וע"ש סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תז סעיף א:

מוסף רש"י

ומצא את רעהו ומת. שהיה חברו שם בשעה שהריס זה הגרזן חייב (ערכין ל:) משמע שהוא שם ומאלו נשירת נשל הברזל, **פרט לממציא את עצמו.** אחרי כן הוציא הלה את ראשו מן החלון וקיבל האבן במוחו (מכות ח.) שפטור זה מגלות (ערכין שם). **אף תם שחבל באדם.** אם חבל אדם בשור תם ותם באדם ושמו ב"ד חבלה שחבל שור באדם יותר מחבלה שחבל האדם בשור, משלם בעל השור אותו עודף (לעיל ה.) **משלם במותר נזק שלם.** בעל השור משלם אותו מותר נזק שלם (ערכין יד:). **איש בעמיתו.** הוי בדין נתינת מומין, **ולא שור בעמיתו.** של בעליו (לעיל כו.).

רבינו חננאל (המשך)

מועד נזק שלם, כן יעשה לו. ור' עקיבה אומ' אם כן הוה ליה לקרא לומ' כמשפט יעשה לו. מאי טעמ' כת' הזה, ללמדך שזה דין כתחתון ולא כעליון. לפי שבתחילת הפרשה תורת התם והוא נקרא עליון, ואחריו כתי' ואם שור נגח הוא, המועד והוא הנקרא תחתון שזה אחרי זה כתי'. ודייק ר' עקיבה הזה, הסמוך לו, והוא תורת התחתון והוא המועד. יכול ישלם מן העלייה, כיון שאע"פ שהוא תם באדם משלם נזק שלם כמועד נדין אותו בכל דבר כמועד, ת"ל יעשה לו, מגופו משלם ולא מן העלייה. ורבנן דפליגי עליה דר' עקיבה אמ' הזה, כשם שאין בזה ד' דברין אלא כופר בלבד, כך אין שור באדם משלם ארבעה דברים אלא נזק בלבד. ור' עקיבה נפקא ליה מאיש בעמיתו, איש בעמיתו משלם ארבעה דברים ולא שור ד' דברים, בעמיתו ממעט השור מלשלם ד' דברין. ורבנן מאיש בעמיתו הוה אמינא צער לחודיה דהכין כתי' מום, ומום צער לחודיה משמע, אבל ריפוי שבת ובשת אימא כנזק דמי וליתן ליה, קמ"ל. **והילכת'** כרבנן דגרסי' בתחלת פרקין קמא א) תבריה ר' עקיבה לגזיזיה. **מתני'.** שור שוה ק' שנגח לשור שוה ר' ואין הנבלה יפה כלום נוטל את השור. מתני' ר' עקיבה, דתניא יושם השור בב"ד דברי ר' ישמעאל, ר' עקיבה אומ' הוחלט השור. קסבר ר' עקיבה שותפי נינהו, וכי כתי' ומכרו את השור החי וחצו את כספו, לניזק ומזיק מזהר להו רחמנא, והרשות ביד הניזק למכור שנ' ומכרו וחצו את כספו, הנוטל כסף הוא המוכר. ר' ישמעל סבר בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק, ולבי דינא מזהר להו למכור השור ולפרוע את חובו שלזה, שנ' ומכרו את השור החי וג'. מאי בינייהו, אמר ר' יוחנן היקדישו ניזק, לר' עקיבה מוקדש לר' ישמעל אינו מוקדש. **והילכת'** בהא כר' עקיבה דסתם מתני' כותיה.

א) ה, א. ופר' הר"ח שם פי' תבריה ר' עקיבה לגזיזיה שיבר כלי זיינו שלוחם בהן כלומר חזר בו דתניא ר' עקיבה אומר יכול ישלם מן העלייה כו' זה בפ' המניח את הכל.